

ศึกษาความเชื่อและคตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนตำบลบ้านโคก
อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์

A Study of Beliefs and Buddhist Doctrine in the Songkran Festival of People in Ban
Khok Subdistrict, Ban Khok District, Uttaradit Province

พระอธิการสมชาย ฉินนาลโย

พระราชเขมากร, พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์

Phra Athikan Somchai Chinnalayo

Phra Rajkhemakorn, Phra Anuson Kitivanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phree Campus

สยาม ราชวัณนะ

Sayam Ratchawat

Chiang Mai University

Email : somchai0907647739@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ความเชื่อและคตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์” มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ 2. เพื่อศึกษาความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ 3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและคตินิยมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนใน ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับความเชื่อคตินิยมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในชุมชนตำบลบ้านโคก เป็นเทศกาลที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาระหว่างประเทศลาวกับประเทศไทย ทำให้พิธีกรรมในช่วงเทศกาลสงกรานต์มีทั้งเหมือนและแตกต่างกันไป ทั้งในความเชื่อและพิธีกรรมหรือกิจกรรม แต่พิธีกรรมและกิจกรรมที่ประชาชนตำบลบ้านโคกยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมานั้น เช่น กิจกรรมยิงปืนรับสังขาร กิจกรรมการแห่ต้นดอกไม้และแห่พด กิจกรรมอยู่วัดแห่ข้าวพันก้อน กิจกรรมการทำบุญสังขาร กิจกรรมการสงฆ์ และกิจกรรมก่อเจดีย์ทราย ในการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ ทำให้เห็นถึงความเสียสละและความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ อพยพมาจากประเทศลาว

เนื่องด้วยการล่าอาณานิคมในสมัยพระเจ้าตากสินแห่งธนบุรีทำให้เมืองจำปาศักดิ์ เมืองเวียงจันทน์ และเมืองหลวงพระบางตกอยู่ภายใต้ราชอาณาจักรของประเทศไทย พื้นที่ฝั่งขวาของจังหวัดอุดรดิตต์ ส่วนหนึ่งเคยเป็นอาณาจักรหลวงพระบาง คือ บริเวณเขตอำเภอน้ำป่าด อำเภอทองแสนขัน อำเภอปากท่า และอำเภอบ้านโคกในปัจจุบัน

2. ด้านความเชื่อและคตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนตำบลบ้านโคกอำเภอบ้านโคกจังหวัดอุดรดิตต์ พบว่า ความเชื่อเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต ที่ทำให้เกิดการยอมรับและมั่นใจในการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อขั้นพื้นฐานของการให้ทาน พิจารณาได้จากกิจกรรมในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคกที่ เช่น และต้นดอกไม้ การอยู่วัดถวายข้าวพันก้อน การทำบุญสังฆาร การรดน้ำดำหัว แม้กระทั่งการขนทรายเข้าวัด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวัตถุกุศล การใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ คือ การแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์ ถึงอนิสงส์ต่าง ๆ และสำคัญที่สุด ก็คือ การรู้จักการให้อภัย ที่เกิดจากการขอมาในวันรดน้ำดำหัว กิจกรรมที่ประชาชนในตำบลบ้านโคกได้ยึดถือและปฏิบัติ นั้น ถือว่าเป็นการช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกัน การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ด้วยการชวนชวนช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน อย่างสม่ำเสมอ ตรงกับ คำว่า สมานัตตา และนำไปสู่ความกตัญญูกตเวที

3. วิเคราะห์ความเชื่อและคตินิยมที่ส่งผลต่อการต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตต์ พบว่า (1) คตินิยมที่ส่งผลต่อการต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตต์ พบว่า ด้านครอบครัว ทำให้สมาชิกครอบครัวมีโอกาสกลับมาอยู่พร้อมหน้ากัน และได้ร่วมกันประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำความสะอาดบ้าน การเตรียมอาหารเพื่อไปทำบุญ สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว นอกจากนี้ลูกหลานยังได้แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีต่อบรรพบุรุษทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่หรือแม้กระทั่งผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว (2) ด้านชุมชน การสร้างความสมัครสมานสามัคคีของประชาชนในตำบลบ้านโคกที่เกิดจากการร่วมด้วยช่วยกันในการเตรียมความพร้อมต่าง ๆ เช่น การช่วยกันทำหิ้งเพื่ออัญเชิญพระพุทธรูปลงไปสรงน้ำ การช่วยกันเตรียมต้นพุดและต้นดอกไม้ การช่วยกันเตรียมข้าวเพื่อทำข้าวพันก้อนถวายพระพุทธรเจ้า การเตรียมสถานที่ก่อเจดีย์ทราย โดยการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ (3) ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมส่วนมากที่ปรากฏในเทศกาลสงกรานต์ ล้วนมีความสอดคล้องกับวัด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมแห่พุดหรือต้นดอกไม้ การนอนวัดถวายข้าวพันก้อนที่ประชาชนในตำบลบ้านโคกได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าวัดยังเป็นศูนย์กลาง เป็นการส่งเสริมและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: คตินิยม, ความเชื่อ, เทศกาลสงกรานต์

Abstract

The study entitled “A Study of Beliefs and Buddhist Doctrine in the Songkran Festival of People in Ban Khok Subdistrict, Ban Khok District, Uttaradit Province” consisted of

the following objectives: 1) to study the background of Songkran festival of people in Ban Khok subdistrict, Ban Khok district, Uttaradit province; 2) to study beliefs and Buddhist doctrine appeared in the Songkran festival of people in Ban Khok subdistrict, Ban Khok district, Uttaradit province; and 3) to analyze beliefs and Buddhist doctrine affecting the lives of people in Ban Khok subdistrict, Ban Khok district, Uttaradit province. The study was qualitative research by means of studying documents, field study for in-depth interviews on the beliefs and Buddhist doctrine affecting the lives of people in Ban Khok subdistrict, Ban Khok district, Uttaradit province. The results of the research are as follows:

1) From studying the background of the Songkran festival of people in Ban Khok subdistrict, it is found that the festival has been passed down and practiced between Laos and Thailand which results in both different and same rituals, beliefs, and activities. The rituals and activities that have been practiced are shooting activity for merit-making, the procession of flower trees, rice cube mold at the temple, Sangkarn merit-making, sprinkling scented water on the Buddha statues, building of sand pagodas, etc. All of these activities reflect the sacrifice and unity of people in the community. People who live in Ban Khok subdistrict, Ban Khok district, Uttaradit province are those who migrated from Laos due to the colonization over Champasak, Vientiane, and Luang Prabang province by Thailand back in the time of Somdet Phra Chao Taksin Maharat. Some areas on the right side of Uttaradit province that used to be under Luang Prabang are Nam Pat district, Thong Saen Khan district, Fak Tha district, and Ban Khok district in the present day.

2) From studying beliefs and Buddhist doctrine appeared in the Songkran festival of people in Ban Khok subdistrict, Ban Khok district, Uttaradit province, it is found that faith is the fundamental basis of life leading to the acceptance, respect, and confidence in following the teachings, especially the basic belief of giving (*dāna*). Every activity during the Songkran festival that is carried out by people in Ban Khok subdistrict e.g., procession of flower trees, rice cube mold at the temple, merit-making, pouring scented water on the hands of revered elders and ask for blessing, or even the building of sand pagodas, all of these constitute a meritorious gift or offering. The use of speech for the most benefits such as the Dhamma exposition of monks, especially forgiveness which is caused during the ceremony when pouring scented water on the hands of revered elders and ask for blessing. All the activities that people in Ban Khok district have practiced are considered as the contribution to social activities since throughout the activities people learn to coexist and to do useful conduct or

render services for others, all of which will result in the benefits upon oneself, family, and community consistently (*Samānattatā*), as well as the sense of gratitude among people in the community.

3) From analyzing beliefs and Buddhist doctrine affecting the lives of people in Ban Khok subdistrict, Ban Khok district, Uttaradit province, it is found as follows: (1) On the family aspect by allowing the opportunity for family members to meet each other and take part in the activities together such as house cleaning, preparing food for merit-making, building good relationship among family members. Moreover, descendants get to express their gratitude to the living ancestors or even those who have already passed away; (2) On community aspect by building unity among people in Ban Khok subdistrict who help with all the preparations such as building the altar for enshrining the Buddha statues when sprinkling scented water, preparing the flower trees, preparing the rice for molding in order to offer to the Buddha, preparing the venue for sand pagodas, etc. All of the responsibilities are shared among the people; (3) On Buddhism by which most activities in Songkran festival are related to temples whether it is the procession of flower trees or offering rice cube mold that people in Ban Khok subdistrict have practiced until nowadays. This shows that temple is still the center for promoting and patronizing Buddhism.

Keywords: Beliefs, Buddhist Doctrine, the Songkran Festival

บทนำ

เทศกาลสงกรานต์ถือเป็นเทศกาลที่สำคัญอีกเทศกาลหนึ่งของประเทศไทย ประชาชนคนไทยต่างก็ถือว่าวันดังกล่าวเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย ที่ถูกส่งต่อเป็นทอดๆ จากรุ่นสู่รุ่นมาตราบจนถึงปัจจุบัน เป็นเทศกาลที่แสดงออกถึงความงดงาม ความอ่อนโยน ความเอื้ออาทร และเป็นการแสดงถึงการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน โดยการใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์และสื่อในการเชื่อมสัมพันธ์มิตรต่อกันและกัน ทำให้บรรยากาศในเทศกาลสงกรานต์เต็มไปด้วยความอบอุ่นสนุกสนานของคนทุกเพศทุกวัย นอกจากนี้ยังถือเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการีอีกด้วย ในปัจจุบันเทศกาลสงกรานต์จะจัดให้ตรงกับวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ซึ่งตรงกับเดือน 5 ของภาคกลาง และตรงกับเดือน 7 ของภาคเหนือ เมื่อถึงปีใหม่สงกรานต์ครั้งใด ประชาชนทั่วไปต่างก็ออกมาเฉลิมฉลองกันอย่างมีความสุขสนุกสนานไปทั่วหน้า ซึ่งถือเป็นวันสำคัญที่ถูกถ่ายทอดและสืบทอดกันมา

ขนบธรรมเนียมประเพณีสงกรานต์ส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อแบบพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี เพื่อนำไปสู่การบูชาหรือการถวายให้ทานตามความเชื่อทั้งสองรูปแบบ เนื่องด้วย

ชนชาติไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลานาน สัจคมไทยจึงเป็นสังคัมพุทธ พุทธกรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็นเป้าหมายหลอหลอม กิจกรรมสำคัญของรัฐก็ดี ของชุมชนก็ดี มักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องเสมอ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ กล่าวได้ว่าชีวิตของคนไทยผูกพันอิงอาศัยพระพุทธศาสนาโดยตลอด ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของคนไทย เป็นเครื่องหล่อหลอม กลั่นกรองนิสัยใจคอของคนไทย ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ที่เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคัมไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2539): 3-4) สาธการประกอบพิธีกรรมนั้นคนทั่วไปไม่ทราบความหมายที่แท้จริง แต่การประกอบพิธีกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ความศรัทธาในพระพุทธศาสนายังมีอยู่ การประกอบพิธีกรรมมีความหมายในเชิงพระพุทธศาสนาในแง่ที่ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ธรรมได้แสดงตนให้สังคัมเห็นว่า เป็นผู้อดมด้วยวินัย ซึ่งจะช่วยโน้มน้าวให้ผู้ร่วมพิธีกรรมเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา อันจะนำไปสู่การสงบกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นการเข้าสู่ธรรมในเบื้องต้น เมื่อบุคคลมีวินัยแล้วย่อมจะทำให้สังคัมพัฒนาตามไปด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2539): 5)

ลักษณะดังกล่าว สะท้อนให้เห็นลักษณะของชนชาติไทยว่า เป็นคนที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีจิตเมตตาสาเหตุที่ทำให้ชนชาติไทยมีเอกลักษณ์ ก็เพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาในประเทศไทย เป็นเหตุให้วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลา ยาวนาน จนเกิดการปรับตัวเข้าหากัน และผสมปะปนกับความเชื่อและข้อปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทยถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทย โดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเองที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จากพระพุทธศาสนาอย่าง ๆ ทั่วไป ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นพระพุทธศาสนาแบบไทยหรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2539): 1-2) เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้ยึดแบบแผนและปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีวัฒนธรรมตลอดจนถึงเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ของสังคัมไทย เช่น กรณีเมื่อถึงเทศกาลปีใหม่สงกรานต์ ประชาชนในตำบลบ้านโคกต่างก็พากันเตรียมตัวและปฏิบัติตามวันเวลาที่ทางการประกาศให้เป็นวันขึ้นปีใหม่สงกรานต์ หรือเทศกาลปีใหม่สงกรานต์ ต่างก็พากันเข้าวัดเพื่อไปร่วมทำบุญตักบาตร รับศีล ให้ทาน รดน้ำดำหัวบุคคลที่เคารพ ขนทรายเข้าวัด และพึงธรรมตามวาระโอกาส ซึ่งพิธีกรรมหรือการกระทำดังกล่าวที่เกิดขึ้นในแต่ละวันช่วงเทศกาลปีใหม่สงกรานต์นั้น หากมองผิวเผินก็ดูเสมือนว่า ทำตามจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษได้ทำตาม ๆ กันมา และบางครั้งทำไปเพื่อความสนุกสนานของคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และตระหนักถึงคุณค่าแท้ที่แฝงอยู่ในวันดังกล่าว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและคติธรรมที่ปรากฏในเทศกาลปีใหม่สงกรานต์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การสร้างความสุขให้กับตนเอง และการอยู่ร่วมกันในสังคัมอย่างความสุขตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและคตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและคตินิยมที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนใน ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ความเชื่อและคตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลสงกรานต์ และพระไตรปิฎก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย และเอกสารทางพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทศกาลสงกรานต์ในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์

ผลการวิจัย

เทศกาลสงกรานต์ของชุมชนตำบลบ้านโคก เป็นเทศกาลที่นำมาจากหลวงพระบางซึ่งอ้างอิงจากประวัติศาสตร์ พระเจ้าตากสินแห่งธนบุรี ใน พ.ศ. 2321 ที่ยกทัพไปตีนครเวียงจันทน์ เนื่องจากพระเจ้าศิริบุญสารแห่งนครเวียงจันทน์ ไม่ให้ความร่วมมือในการไปปราบข้าศึกพม่า และถูกมองว่าเป็นพวกเดียวกันกับพม่า ทำให้พระเจ้าตากสินไม่พอใจเป็นอันมาก กองทัพไทยสามารถยึดเอาเมืองจำปาศักดิ์ ต่อด้วย เมืองเวียงจันทน์ และเป็นเมืองขึ้นของไทยกับเวียงจันทน์ ดังนั้น อาณาจักรลาวทั้ง 3 คือ อาณาจักรนครจำปาศักดิ์ อาณาจักรนครเวียงจันทน์ และอาณาจักรหลวงพระบาง ตกอยู่ภายใต้ราชอาณาจักรของประเทศไทย สำหรับจังหวัดอุตรดิตถ์นั้น พื้นที่ฝั่งขวาที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรหลวงพระบาง คือ บริเวณเขตอำเภอน้ำปาด ทองแสนขัน ฟากท่า และบ้านโคกในปัจจุบัน สำเนียงภาษาพูดยังมีความคล้ายกับภาษาลาวปรากฏอยู่ จึงสันนิษฐานได้ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ในปัจจุบัน ได้อพยพโยกย้ายมาจากประเทศลาว ด้วยเหตุที่เกิดจากการตกเป็นเมืองขึ้นของสยามประเทศหรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่า ประเทศไทย

ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม สิ่งหนึ่งที่บรรพบุรุษของประชาชนบ้านโคกได้นำมาด้วย นั่นก็คือ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ภาษา และจารีตประเพณีวัฒนธรรม ที่ปรากฏในวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคกปัจจุบัน

ในส่วนของประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในชุมชนตำบลบ้านโคก เป็นเทศกาลที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาระหว่างประเทศลาวกับประเทศไทย ทำให้พิธีกรรมในช่วงเทศกาลสงกรานต์มีทั้งเหมือนและแตกต่างกันไป ทั้งในความเชื่อและพิธีกรรมหรือกิจกรรม แต่พิธีกรรมและกิจกรรมที่ประชาชนตำบลบ้านโคกยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมานั้น เช่น กิจกรรมยิงปืนรับสังขาร กิจกรรมการแห่ต้นดอกไม้และแห่พุด กิจกรรมอยู่วัดแห่ข้าวพันก้อน กิจกรรมการทำบุญสังขาร กิจกรรมการสงฆ์น้ำ และกิจกรรมก่อเจดีย์ทราย ในการประกอบกิจกรรมเหล่านี้ ทำให้เห็นถึงความเสียสละและความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น

(1) กิจกรรมการแห่ต้นดอกไม้และแห่พุด

กิจกรรม คำว่า “พุด” เป็นภาษาท้องถิ่นที่ประชาชนในตำบลบ้านโคกใช้เรียกกัน หมายถึง กิ่งไม้ที่มีขนาดเล็กเท่านิ้วมือ โดยมีใบติดมบบ้างแล้วแต่ความต้องการที่จะนำไปใช้ จะจัดขึ้นทุกปี ช่วงเทศกาลสงกรานต์ชาวบ้านจะพากันไปแห่พุดอย่างสนุกสนาน เมื่อขบวนแห่พุดมาถึงบริเวณวัดแล้ว ก็แห่พุดรอบกุฏิวัด 3 รอบ แล้วก็นำเอาพุดไปจุ่มในถังน้ำที่ทางวัดหรือคณะกรรมการได้จัดเตรียมไว้ จากนั้นก็นำเอาพุดไปบูชาพระพุทธรูป เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต การแห่ต้นดอกไม้จะมีเฉพาะในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ประมาณ 7-15 วัน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศหรือช่วงของฤดูกาล เช่น ปีไหนของเดือนเมษายน ฝนมาเร็วกว่าปกติ ก็จะจัดให้มีพิธีแห่ต้นดอกไม้เพียง 7 วัน เท่านั้น เป็นกิจกรรมที่พระสงฆ์และคณะกรรมการวัด อัญเชิญพระพุทธรูปองค์สำคัญ ๆ จากกุฏิหรือพระอุโบสถไปประดิษฐานไว้บนหิ้ง ที่ประชาชนร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้นำน้ำอบน้ำหอมมาสงฆ์พระพุทธรูป จนกว่าจะอัญเชิญพระพุทธรูปกลับไปประดิษฐาน ณ กุฏิ หรือพระอุโบสถเหมือนเดิม

(2) กิจกรรมอยู่วัดแห่ข้าวพันก้อน

การอยู่วัดเป็นกิจกรรมหนึ่งของชาวตำบลบ้านโคก ร่วมตัวกันที่วัดเพื่อทำบุญด้วยกัน โดยการเตรียมทำอาหารและจุดปัจจัยที่วัดในตอนกลางคืน เพื่อนำมาถวายพระสงฆ์ในตอนรุ่งเช้า เมื่อการประกอบพิธีเสร็จสิ้นแล้ว ประชาชนก็จะนำเอาข้าวพันก้อนไปบูชาพระพุทธรูป การอยู่วัดเพื่อร่วมกันทำอาหารและทำข้าวพันก้อนดังกล่าว มีความเชื่อกันว่า หากบุคคลใดได้นำเอาข้าวพันก้อนไปบูชาพระพุทธรูป จะทำให้พืชไร่อกงามได้ผลผลิตดีตลอดฤดู การถวายข้าวพันก้อน ประกอบไปด้วย ข้าวเหนียว ก้านใบมะพร้าว แล้วนำเอาข้าวเหนียวมาปั้นเป็นก้อนๆ ติดกับก้านมะพร้าวประมาณ 5 – 6 ก้อน จึงเรียกว่า ต้นข้าวพันก้อน กิจกรรมดังกล่าว นอกจากจะเป็นการทำบุญให้ทานแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและให้อยู่คู่กับชุมชนบ้านโคกสืบต่อไป

(3) กิจกรรมการทำบุญสังขาร

ประชาชนในตำบลบ้านโคกมีความเชื่อว่า มนุษย์มีดวงชะตาติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด ที่นิยมเรียกกันว่า ดวงชะตา การทำบุญสังขาร จึงเปรียบเสมือนการทำบุญต่ออายุของตนให้ยืนยาวสืบต่อไป ให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และประสบแต่ความสุขความเจริญทั้งหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต การผ่านพ้น

ไปของวันเดือนปี เปรียบเสมือนการผ่านพ้นไปอีกปีของการชีวิต เพื่อเป็นการขจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นอวมงคลและเสริมสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

(4) กิจกรรมการสงฆ์

กิจกรรมการสงฆ์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ จะประกอบไปด้วย สงฆ์พระพุทธรูป พระภิกษุสามเณร บิฑามารดา และครูบาอาจารย์ ที่ตนเคารพนับถือ บางครอบครัวอาจนำเอาอัฐิของบรรพบุรุษที่เก็บไว้มาทำการรดน้ำแสดงความเคารพ และเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูแก่เวทีก การสงฆ์พระพุทธรูปและพระภิกษุสามเณร เป็นการขอขมาอันเนื่องด้วยตลอดระยะเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา อาจมีการกระทบกระทั่งกันทางกาย วาจา และการนึกคิด ด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เพื่อเป็นการอโหสิกรรมถึงการกระทำเหล่านั้น จึงแสดงออกด้วยการนำน้ำอบน้ำหอมมารดในการขอขมาโทษ

(5) กิจกรรมก่อเจดีย์ทราย

เป็นกิจกรรมที่มีความคล้ายกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ประชาชนต่างขนทรายเข้าวัดกัน เหตุที่ขนทรายเข้าวัด เพราะมีความเชื่อว่า เป็นการชดใช้หนี้สินให้แก่วัด และเพื่อเป็นการขอขมาต่อสถานที่วัด ที่เราได้เข้าไปประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดตลอดระยะเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา แล้วได้เหยียบย่ำนำเอาทรายออกมา ด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ความเชื่อดังกล่าว ยังสอดคล้องกับคติทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่อง พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จไปเมืองสาวัตถีพร้อมบริวาร ทรงทอดพระเนตรเห็นทรายที่ชาวสะอาดที่ชายหาด ด้วยพระราชศรัทธาในพระรัตนตรัย จึงทรงก่อทรายเป็นเจดีย์ 8 หมั่น 4 พันองค์ แล้วอุทิศเป็นพุทธรูป ธรรมบูชา และสังฆบูชา เมื่อพระองค์ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าก็ได้ทูลถามถึงอานิสงส์ การก่อเจดีย์ทรายดังกล่าว พระพุทธเจ้าตรัสว่า การที่มีจิตเลื่อมใสศรัทธาก่อเจดีย์ทรายแม้เพียงองค์เดียว ก็มีอานิสงส์มาก จึงเป็นที่มาของการขนทรายเข้าวัด และช่วยกันก่อเป็นเจดีย์สืบต่อกันมา

ความเชื่อและคตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์

เมื่อศึกษาพิธีกรรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนในตำบลบ้านโคก ได้ยึดถือปฏิบัติในเทศกาลสงกรานต์นั้น พบว่า สัทธา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2561): 469-470) คือ ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต อันจะทำให้เรายอมรับนับถือและมีความมั่นใจในการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนานั้น ส่วนคำว่า ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุผล เชื่อมั่นในคุณงามความดี และปฏิบัติตามสิ่งนั้นให้ถูกต้อง เช่นเดียวกับประชาชนในตำบลบ้านโคก ที่ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ด้วยการทำบุญให้ทาน ดังที่ปรากฏในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุในกิจกรรมทุกกิจกรรม จะประกอบไปด้วยการทำบุญให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เช่น การบริจาคทานแก่พระภิกษุที่ดี หรือญาติผู้ล่วงลับไปด้วยความบริสุทธิ์ และเป็นของที่มีประโยชน์แก่ผู้รับและผู้ให้ การทำบุญให้ทานที่ประกอบไปด้วยองค์ 5 ประการนี้ ถือว่าเป็นอานิสงส์ของการให้ทานที่สมบูรณ์ นอกจากนี้การให้ทานนั้นยังเป็นการชำระจิตของผู้ให้ทานให้สะอาดเพื่อเป็นการกำจัดความตระหนือออกไปจากจิตใจได้ ดังนั้นทานจึงเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อที่จะได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรรักษากาย วาจา ให้เป็นปกติ นั่นก็คือ ศีล ในการประกอบศาสนพิธีทุก

อย่าง ก่อนอื่นก็ต้องมีการไหว้พระและกัณฑ์สวดทุกครั้ง เพราะศีลเป็นเครื่องมือในการบังคับควบคุมตนเอง ให้มีความสอดคล้องกับสภาพทางสังคม โดยไม่เบียดเบียนตนเองและทำลายผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ด้วยกาย วาจา เมื่อเราสามารถปฏิบัติได้ดังนี้ นั่นก็หมายความว่า เราได้ภาวนาแล้ว หรือได้มีการพัฒนาแล้ว ด้วยการฝึกอบรมให้เจริญทางกาย ทางการประพฤติ ทางความนึกคิด และทางปัญญา

นอกจากนี้ แต่ละกิจกรรมยังสื่อให้เห็นถึงคติธรรมตามหลัก “สังคหวัตถุ” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2561): 143) อีก นั่นก็คือ การให้ทานตามกาลและเวลา ทั้งที่เป็นวัตถุทาน คือ การให้ทานการบูชา เช่น และต้นดอกไม้ การอยู่ร่วมด้วยข้าวพันก้อน การทำบุญสังฆาร การรดน้ำดำหัว หรือแม้กระทั่งการขนทรายเข้าวัด สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นวัตถุทาน นอกจากนี้ ในช่วงดังกล่าว ยังมีการให้ธรรมทาน คือ การแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์ ถึงอันสงฆ์ต่าง ๆ ในแต่ละกิจกรรม และที่สำคัญที่สุด ก็คือ การรู้จักการให้อภัย ที่เกิดจากการขอขมาลาโทษ ในวันรดน้ำดำหัว เป็นลักษณะการให้อภัยประการหนึ่ง นอกจากนี้ กิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่ประชาชนในตำบลบ้านโคกได้ยึดถือและปฏิบัตินั้น นอกจากจะเป็นการทำบุญให้ทานแล้ว ยังถือว่าเป็นการช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือกัน การแบ่งหน้าที่การงานกัน สรุปก็คือ “อัตถจริยา” เป็นการทำความประโยชน์แก่ผู้อื่น คือช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยแรงกายแรงใจ และชวนชวนช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนถึงสังคม การที่ประชาชนได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมานับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ถึงกาลและเวลาจะเปลี่ยนไปนานแค่ไหนก็ตาม แต่กิจกรรมดังกล่าว ก็ยังปรากฏให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบต่อกันมาอย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้โดยไม่ละทิ้งกิจกรรมเดิม แสดงให้เห็นถึงการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างสม่ำเสมอ ร่วมกันรับรู้ รับทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน นั่นก็คือ ตรงกับ คำว่า “สมานัตตา”

หลักกตัญญูกตเวทิตี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2561): 143) เพราะคำว่า กตัญญูกตเวทิตี เป็นการน้อมรำลึกถึงบุญคุณของผู้อื่น ที่มีต่อตน และหาทางตอบแทนบุญคุณนั้นตามสมควรแก่โอกาส เรียกว่ากตเวทิตาที่ คนที่รู้บุญคุณ เรียกว่าคนกตัญญู คนที่ทำตอบแทน เรียกว่า คนกตเวทิตี รวมความว่า กตัญญูกตเวทิตา หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบให้ปรากฏ หลักธรรมดังกล่าว ล้วนสอดคล้องกับกิจกรรมที่ประชาชนในตำบลบ้านโคก แสดงออกในวันสงกรานต์ทั้งสิ้น

คติธรรมที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี

คติธรรมที่ได้จากการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ในประเด็นความเชื่อ และกิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ว่าส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก ดังนี้

ส่งผลต่อครอบครัว กิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่จัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคก มีความสำคัญยิ่งต่อครอบครัว เพราะสมาชิกภายในครอบครัวที่ไปอยู่ต่างจังหวัด ต่างก็จะพากันกลับในเทศกาลสงกรานต์ดังกล่าว ทำให้สมาชิกของครอบครัวมีโอกาสกลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาได้ร่วมกัน ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำความสะอาดบ้าน การเตรียมอาหารเพื่อไปทำบุญ การได้ขอขมาโทษด้วยการรดน้ำดำหัว พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ครูบา อาจารย์ ตลอดจนถึงบุคคลที่ตนเคารพและนับถือ สร้าง

ความสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ลูกหลานยังได้แสดงออกถึงความกตัญญู กตเวทิต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญให้ทาน อุทิศส่วนกุศลไปให้

ส่งผลต่อชุมชน เมื่อเทศกาลสงกรานต์มาถึง ประชาชนในตำบลบ้านโคก ต่างก็มาช่วยกัน เตรียมสถานที่ เตรียมอุปกรณ์ เตรียมอาหาร เช่น การเตรียมหิ้งเพื่ออัญเชิญพระพุทธรูปลงมาให้ประชาชนได้รด น้ำ เตรียมต้นพุดและต้นดอกไม้ เตรียมข้าวเพื่อทำข้าวพันก้อนถวายพระพุทธรูปเจ้า และพระภิกษุสงฆ์องค์ สามเณร โดยการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ และให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด และ ความสามารถในด้านต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังได้ถือโอกาสสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม

ส่งผลต่อพระพุทธศาสนา วันสงกรานต์จะสร้างความสนุกสนานให้แก่เด็ก และเยาวชนและ ประชาชนทั่วไปได้เล่นน้ำกันอย่างสนุกสนานแล้ว แต่กิจกรรมทุกอย่างล้วนมีศูนย์กลางรวมอยู่ที่วัด ดังนั้น เมื่อ ถึงช่วงของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ประชาชนต่างก็เดินทางไปร่วมกันที่วัด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมแห่พุดหรือต้น ดอกไม้ พิธีกรรมนอนวัดถวายข้าวพันก้อน เป็นต้น ต้องประกอบการให้ทำบุญให้ทาน รักษาศีล และเจริญ ภาวนา เป็นกิจกรรมที่ประชาชนในตำบลบ้านโคกได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า วัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นสถานที่ที่ประชาชนให้ความสำคัญ ตลอดจนให้การส่งเสริมอุปถัมภ์พระภิกษุ สามเณรที่จำพรรษาในวัดนั้น เพราะฉะนั้นลักษณะของกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของ พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์ความเชื่อและคตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบล บ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์” สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ดังนี้

คตินิยมในเทศกาลสงกรานต์ของประชาชนในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่งผลต่อครอบครัว คือ สร้างความสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวได้เป็นอย่างดี ส่งผลต่อชุมชน เมื่อถึง เทศกาลสงกรานต์ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด และความสามารถในด้านต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชน ส่งผลต่อพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่ประชาชนในตำบลบ้าน โคกได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า วัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นสถานที่ ประชาชนให้ความสำคัญ ตลอดจนให้การส่งเสริมอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาในวัดนั้น เพราะฉะนั้น ลักษณะของกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ ได้อภิปรายผลงานวิจัย เรื่อง “ความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏใน คัมภีร์อานิสงส์ปีใหม่ล้านนา” ว่า นักปราชญ์ชาวล้านนาในสมัยอดีตจะจารึกหรือบันทึกคัมภีร์ต่าง ๆ เอาไว้ใน ใบลาน หรือสมุดข่อย แล้วเก็บรักษาไว้ในตู้ธรรมตามวัดหรือสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งหลักธรรม สำคัญในทางพระพุทธศาสนา เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้อนุชนคนรุ่นหลังสนใจอยากศึกษาคัมภีร์โบราณ จากใบลานมากขึ้น เพื่อนำเอาความเชื่อหรือคตินิยมที่ซ่อนอยู่ภายในคัมภีร์นั้น มาเผยแพร่ให้อนุชนคนรุ่นหลัง ได้ศึกษาและสืบทอดต่อไป เช่นเดียวกับกับความเชื่อที่ชาวล้านนามีต่อคัมภีร์อานิสงส์ปีใหม่ และได้ยึดถือปฏิบัติ

สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งไม่ใช่ความเชื่อที่มั่งงายหรือปราศจากเหตุผลแต่อย่างใด แต่เป็นความเชื่อที่ประกอบไปด้วยศรัทธาความเชื่อ และความเลื่อมใสตามแนวทางที่บรรพบุรุษได้ยึดถือและปฏิบัติกันมาก่อน เพราะความเชื่อแต่ละประการที่ซ่อนอยู่ภายในคัมภีร์นั้นล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี (พระอนุสรณ์ กิตติวิมล (เรื่องปัญญารัตน์), (2556): บทคัดย่อ)

สรุป

เทศกาลสงกรานต์ของประชาชนตำบลบ้านโคก นับว่าเป็นเทศกาลที่ได้ถ่ายทอดและมีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่ามีบทบาทและส่งผลคุณค่าต่อจิตใจ ครอบครัว ชุมชน สังคม ตลอดจนพระพุทธศาสนา เมื่อถึงฤดูเทศกาลสงกรานต์กิจกรรมที่ประชาชนในตำบลบ้านโคก นิยมปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ กิจกรรมยิงปืนรับสังขาร การแห่ต้นดอกไม้ กิจกรรมก่อเจดีย์ทราย กิจกรรมอยู่วัดถวายข้าวพันก้อน พิธีทำบุญสังขาร พิธีรดน้ำดำหัว ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้น จะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาร่วมอยู่ด้วย ซึ่งแต่ละกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนานั้น ล้วนมีความสำคัญและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก เป็นความเชื่อที่ทรงคุณค่าแก่การดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสามัคคี ถึงแม้ว่ากิจกรรมบางกิจกรรมอาจเลือนรางหายไป หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ตาม แต่ก็ยังคงทิ้งไว้ซึ่งความเชื่อให้อยู่คู่กับชุมชน ซึ่งกิจกรรมแต่ละกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ที่ประชาชนในตำบลบ้านโคกได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนั้น ลึกๆ แล้วแฝงไปด้วยคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เกิดจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และได้มาซึ่งข้อมูลที่มี เคล็ดลับสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ 1) ศรัทธา 2) บุญกิริยาวัตถุ 3) สังคหวัตถุ 4) กตัญญู และ 5) สามัคคีธรรม

ข้อเสนอแนะ

โดยเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องของ ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น การทำบุญให้ทาน การขนทรายเข้าวัด การรดน้ำดำหัว ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่มีคติธรรมทางพระพุทธศาสนาซ่อนอยู่ทั้งสิ้น เพื่อต้องการให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติ เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย ที่ควรนำมาศึกษาและเผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปได้เรียนรู้ และนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและสังคมสืบต่อไป ดังที่จะได้นำเสนอแนะต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการที่ได้ศึกษาประวัติความเป็นเกี่ยวกับเทศกาลสงกรานต์ในตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเชิงนโยบาย เพื่อเป็นทางเลือกและฐานข้อมูลในการพัฒนาชุมชน โดยผ่านจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานชีวิตของประชาชนในตำบลบ้านโคก ที่ได้ยึดถือและหลักปฏิบัติสืบต่อกันมาตามบรรพบุรุษ เพราะฉะนั้น ประชาชนในตำบลบ้านโคกหรือหน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมกันจัดเก็บรวบรวมจารีตประเพณีและวัฒนธรรมสำคัญๆ เหล่านี้ไว้เป็นหมวดหมู่เชิงเอกสารตำรา และเผยแพร่

ประชาสัมพันธ์ผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านโคก ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นการเชิดชูและประกาศความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ให้สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความสำคัญและส่งเสริมวัฒนธรรมในตำบลบ้านโคกที่กำลังเลือนหายไปในสังคม
2. ควรศึกษาสภาพปัญหาและเสนอแนวทางโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). **พิธีกรรม ใครว่าไม่สำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโธ (เรื่องปัญญารัตน์). (2556). **ความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในคัมภีร์อานิสงส์ปีใหม่** ล้านนา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 40. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 33. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.